

Araştırma Makalesi

Başkonuş Mesire Yeri'nden (Kahramanmaraş) Sağlanan Ekosistem Hizmetlerine Yönelik Algının İncelenmesi

Hakan DOYGUN^{1*}, Dilay ZÜLKADİROĞLU², Ilgaz EKŞİ³

ÖZ

Bu çalışma ile, Başkonuş mesire yerinden (Kahramanmaraş) sağlanan ekosistem hizmetlerine yönelik algının Q metodoloji yardımıyla incelenmesi amaçlanmıştır. Katılımcılar tarafından yapılan değerlendirmeler sonucunda koruma ve doğallık odaklı olmak üzere iki bakış açısı ortaya çıkmıştır. Katılımcıların çoğunluğu mesire yerinin yaşam konforu üzerindeki olumlu etkilerine değinmişler, ancak bazen yoğunlaşabilen rekreasyonel faaliyetlerin sükunet ortamını ve doğal çevreyi olumsuz etkilediğini de belirtmişlerdir. Bu doğrultuda; mesire yeri ziyaretçi taşıma kapasitesinin hesaplanması, rekreasyonel kullanımların sınırlandırılması ve alanın doğal şekli ile kalabilmesi için yapısal düzenlemelerden olabildiğince kaçınılması önerilmektedir. Çalışma ile elde edilen sonuçların mesire yerinde gerçekleştirilecek uygulamalara, Q metodoloji ve ekosistem hizmetleri konulu literatüre katkı sağlaması beklenmektedir.

Anahtar kelimeler: Başkonuş mesire yeri; Q metodoloji, ekosistem hizmetleri; Kahramanmaraş.

Investigation of Perception on Ecosystem Services Provided from Başkonuş Recreation Area (Kahramanmaraş)

ABSTRACT

With this study, it is aimed to examine the perception on ecosystem services provided from Başkonuş recreation area (Kahramanmaraş) by using Q methodology. As a result of the evaluations made by the participant group, two perspectives, one focused on protection and the other on naturalness, emerged. Most of the participants mentioned the positive effects of the recreation area on the comfort of life, but they also stated that the recreational activities sometimes may negatively affect the tranquility and the natural environment. It is recommended that visitor carrying capacity of the recreation area should be calculated, the recreational uses should be limited, structural arrangements should be avoided as much as possible in order to keep the area in its natural form. The results of the study are expected to contribute to the practices to be carried out in the recreation area and the literature on Q methodology and ecosystem services.

Keywords: Başkonuş recreation area; Q methodology; ecosystem services; Kahramanmaraş

ORCID ID (Yazar sırasına göre)

0000-0003-2920-1984, 0000-0002-5466-9207, 0000-0002-5466-9207

Yayın Kuruluna Geliş Tarihi: 16.05.2021

Kabul Tarihi: 03.12.2021

¹İzmir Demokrasi Üniversitesi Mimarlık Fakültesi Peyzaj Mimarlığı Bölümü, İzmir.

²Çukurova Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Peyzaj Mimarlığı Anabilim Dalı, Adana.

³İzmir Demokrasi Fen Bilimleri Enstitüsü Peyzaj Mimarlığı Anabilim Dalı, İzmir.

*E-posta: hakan.doygun@idu.edu.tr

Başkonuş Mesire Yeri'nden (Kahramanmaraş) Sağlanan Ekosistem Hizmetlerine Yönelik Algının İncelenmesi

Giriş

İnsan refahının ve çoğu ekonomik faaliyetin dayanağını meydana getiren ekosistemler doğanın işleyişini, bileşenlerini ve bileşenler arasındaki etkileşimleri kapsamakta olup, ekosistem hizmetleri de insanların doğadan sağladıkları yararları ifade etmektedir (TEEB Foundations, 2010; MEA 2005a). Ekosistem hizmetleri, doğal kaynakların yönetim stratejilerini değerlendirmek için politika oluşturmada (Breure et al., 2012) ve alan kullanım planlama çalışmalarını desteklemede (Niemela et al., 2010) etkin rol oynama potansiyeline sahiptir. Bu doğrultuda, ekosistem hizmetlerinin söz konusu süreçlere veri olarak dahil edilebilmeleri için ölçülebilir niteliklerle ifade edilmeleri gerekmekte, bu ihtiyaca yönelik olarak da ekosistemlerin ve sundukları hizmetlerin ekolojik, ekonomik ve sosyo-kültürel bakımlardan değerlendirilmelerini öngören yaklaşımlar bulunmaktadır (De Groot et al., 2010a; Jobstovgt et al., 2014; Çiftçiöğlü ve Aydın, 2018).

Ekolojik değer bir sistemin çeşitlilik ve bütünlük bakımından sağlık durumunu yansıtırken ekonomik ve sosyo-kültürel değerler o sisteme insanların yüklediği göreceli önemi ortaya koymakta, sosyo-kültürel yaklaşım atfettiği önemi para ile ifade etmeyerek ekonomik değerlendirme biçiminden ayrılmaktadır (De Groot et al., 2010b; Scholte et al., 2015). Sosyo-kültürel değerlendirme yöntemi konuya yönelik farkındalık oluşturma, ayrışmaları tanımlama ve öncelik belirleme yoluyla farklı seslerin ve paydaşların karar alma sürecine dahil edilmesine yardımcı olmakta (Santos-Martin, et al., 2017), ayrıca ekosistem servislerine yönelik tercihlerin anlaşılmasını da sağlamaktadır (Martin-Lopez et al., 2012). Bu açıdan bakıldığında, ilk defa fizikçi William Stephenson tarafından 1935 yılında ortaya atılan Q metodoloji (Stephenson, 1935; Brown, 1993); belirli gruplar nezdinde tercih edilen, paylaşılan veya farklılaşan bakış açıları ile öncelikleri ortaya koymada, insan öznelliğini belirlemede etkin olarak yararlanılan bir sosyo-kültürel değerlendirme yaklaşımıdır (Brown, 1980; Gauger and Wyckoff, 1973; Watts and Stenner, 2005; Maniatakou et al., 2020). Bilimsel araştırmalarda çok farklı alanlarda giderek yaygınlaşan biçimde

kullanılmaya başlanan Q metodoloji; hava kirliliği (Sala et al., 2015), enerji (Cuppen et al., 2010), iklim değişikliği (Zivojinovic and Wolfslehner, 2015), orman yönetimi (Steelman and Maguire, 1999), kırsal çalışmalar (Hermans et al., 2011) ve tarım (Alexander et al., 2018) gibi konularda grupların bakış açılarını belirlemede araştırmacılara yeni bakış açıları sunmakta; ayrıca parklardan (Buchel and Frantzeskaki, 2015), ormanlardan (Çiftçiöğlü, 2020), sulak alanlardan (Maniatakou et al., 2020), denizel çevrelerden (Pike et al., 2015) veya akarsulardan (Kerr and Swaffield, 2012) sağlanan ekosistem hizmetlerine yönelik algı ve tercihlerin belirlenmesinde de önemli rol oynamaktadır.

Bu çalışmada, Kahramanmaraş İli'nde bulunan Başkonuş mesire yerinden sağlanan ekosistem hizmetlerine yönelik algının Q metodoloji yardımıyla incelenmesi amaçlanmıştır. Yoğun bir orman dokusu içerisinde bulunması ve çeşitli kullanım olanaklarını bünyesinde barındırması nedeniyle, bir rekreasyon alanı olarak yöre halkının Başkonuş mesire yerine olan ilgisi giderek artmaktadır. Bu çalışma ile elde edilen sonuçların, Başkonuş mesire yerine yönelik yapılacak iyileştirme ve geliştirme uygulamalarına, Q metodoloji ve ekosistem hizmetleri üzerine gerçekleştirilecek benzer araştırmalara yön göstermesi beklenmektedir.

Materyal ve Yöntem

Araştırma alanı

16 ha yüzölçümüne sahip Başkonuş mesire yeri Türkiye'nin Doğu Akdeniz Bölgesi'nde Kahramanmaraş İli sınırları içerisinde bulunan Başkonuş Dağı'nın 1300 m yükseltilerinde, Kahramanmaraş kentine 55 km mesafede yer almaktadır (Şekil 1). Zengin bir floraya sahip olan Başkonuş Dağı 55'i endemik 528 taksona ev sahipliği yapmakta (Varol, 2003), mesire yerini kapsayan Yediardıç mevki de önemli sayıda endemik türü bünyesinde barındırmaktadır (Koçyiğit ve Kayıran, 2018). Başkonuş Dağı ve mesire yeri genelinde hakim türler *Pinus brutia* (Kızılçam), *Pinus nigra* (Karaçam), *Cedrus libani* (Lübnan sediri), *Abies cilicica* (Toros göknarı), *Quercus cerris* (Saçlı meşe) olarak belirlenebilmektedir (Anonim, 2011; Karakoç ve Karabulut, 2017). Mesire

Başkonuş Mesire Yeri'nden (Kahramanmaraş) Sağlanan Ekosistem Hizmetlerine Yönelik Algının İncelenmesi

alanına yakın konumdaki Andırın İlçesi meteorolojik verilerine göre yıllık ortalama sıcaklık 13 °C olup ortalama en düşük ve en yüksek sıcaklıklar Ocak (3.2 °C) ve Ağustos (22.9 °C) aylarında görülmektedir (Sandal, 2017).

Zengin bitki örtüsü, serin iklimi ve karayolu ile rahat ulaşım imkanı bulunması nedeniyle Kahramanmaraş başta olmak üzere çevre kentlerden çok sayıda ziyaretçinin yıl boyunca geldiği Başkonuş mesire yeri arazilerinde ilk olarak 1987 yılında 4 ha arazide Kızıl Geyik (*Cervus elaphus*) üretim istasyonu kurulmuş, 1995 yılında ise B tipi Orman İçi Dinlenme Yeri olarak halkın kullanımına açılmıştır. 2006 yılından itibaren A tipi mesire yeri olarak tescil

edilen alanda Mayıs-Eylül ayları arasında kapsayan yaz sezonunda günlük gelen araç sayısı 200'ü, ziyaretçi sayısı da 1000'i geçebilmektedir (Karakoç ve Karabulut, 2017). Mesire yerinde trekking, doğa fotoğrafçılığı, ateşsiz piknik gibi günübirlik faaliyetler gerçekleştirilebilmekte, yöresel doğal ürünlere mesire alanında ve çevresinde ulaşmak mümkün olmakta, ayrıca çadır, karavan ve orman evlerinde konaklama imkanı bulunmaktadır. Başkonuş mesire yerinin iklimi ve ormanlık yapısının insan sağlığını destekleyici niteliğinden yararlanmak amacıyla yıl boyu olabilen uzun süreli konaklamalar ziyaretçiler tarafından tercih edilen faaliyetler arasında yer almaktadır.

Şekil 1. Başkonuş mesire yerine ait görünüm (Başkonuş Yaylası, 2021).

Yöntem

Bu çalışmanın yöntemi, Başkonuş mesire yerinden sağlanan ekosistem hizmetlerine yönelik kullanıcı algısının incelenmesi doğrultusunda başlıca beş aşamadan meydana gelmektedir (Şekil 2). Birinci aşamada,

katılımcıların konu ile ilgili algılarının ve bakış açılarının ortaya konulmasında büyük öneme sahip olan ifadeler geliştirilmiştir. Bir Q metodoloji çalışmasında, ifadelerin araştırılan konu hakkındaki görüşleri geniş ölçüde temsil etmesi beklenmekte, bunu sağlamak için de

Başkonuş Mesire Yeri'nden (Kahramanmaraş) Sağlanan Ekosistem Hizmetlerine Yönelik Algının İncelenmesi

bilimsel kaynaklardan, basılı ve görsel medyadan, konu hakkında bilgi sahibi kişilerle yapılan görüşmelerden, pilot çalışmalardan veya bunların kombinasyonlarından yararlanılması önerilmektedir (Watts and Stenner, 2005). Başkonuş mesire yeri için gerçekleştirilen bu çalışmada söz konusu yaklaşımlar bir arada kullanılmış, ifadelerin geliştirilmesinde öncelikle alan hakkında bilgiye sahip kişilerle görüşmeler yapılmıştır. Uzmanlar (Mesire yeri işletmecisi, Peyzaj Mimarları, Mimarlar, Orman Mühendisleri, Ziraat Mühendisleri, Çevre Mühendisleri) ile diğer eğitim ve meslek gruplarından meydana gelen bu kişilere “Başkonuş mesire yerini tercih etme nedenleri, mesire yerinden sağladıkları faydalar ve mesire yeri ile ilgili olumsuz buldukları konular” sorulmuş, sonuç olarak bir dizi ifadeye ulaşılmıştır. Bu ifadeler arasında benzer olanlar eşleştirilerek sadeleştirmeye gidilmiş, daha sonra Millenium Ecosystem Assessment (MEA, 2005b) çalışmasından da yararlanılarak gözden geçirilen ifadeler dört ana başlık altında gruplara ayrılmıştır (Tedarik Hizmetleri, Düzenleyici Hizmetler, Destekleyici Hizmetler, Kültürel Hizmetler).

Şekil 2. Çalışma akış şeması.

Bir Q metodoloji çalışmasında konu hakkındaki görüşlerin geniş ölçüde temsil edilmesi

gerektiğinden hareketle (Watts and Stenner, 2005), karşıt fikirlerin de savunulabilmesine olanak tanınması bakımından ifadeler arasında olumsuz cümle yapılarının da bulunması sağlanmalı, ancak bu durum, aynı görüşe ait iki zıt kutup izlenimi oluşturmamalıdır (Amin, 2000). Bu çalışmada da ifadeler arasında olumsuz cümle yapılarının bulunmasına dikkat edilmiş, ardından bir ön çalışma gerçekleştirilerek bütün ifadeler açıklık, ifade bozukluğu, gereksiz olup olmama gibi açılardan incelenmek üzere mesire yeri hakkında bilgi sahibi olan, ancak ilk ifadelerin hazırlanma sürecinde yer almamış bir diğer grubun görüşüne sunulmuştur (Watts ve Stenner, 2005; Karasu ve Peker, 2019). Bu grubun da önerileri göz önüne alınarak yapılan revizyon sonucunda toplam 34 ifadeye ulaşılmıştır (Q-Set).

Çalışmanın ikinci aşamasında ifadelerin yerleştirileceği dizgi hazırlanmıştır. Bir Q metodoloji çalışmasında katılımcılar konu ile ilgili bakış açılarını ifadelerin dizgi üzerindeki konumları aracılığıyla ortaya koymaktadırlar. Bu çalışmada zorunlu dağılım yapısında tasarlanan dizgi modeli ile katılımcılar “Katılmıyorum (-4) / Kararsızım (0) / Katılıyorum (+4)” aralığında, ifadeler arasında önceliklendirme yapmaya teşvik edilmekte yani görüşlerin kristalize edilebilmesine olanak sağlanmaktadır (Demir ve Kul, 2011; Karasu ve Peker, 2019) (Şekil 3). Dizgi hazırlandıktan sonra, rastgele numaralandırılarak kutucuklar içerisine yazılan ifadeler ile dizgi bir word dosyasında bir araya getirilmiş, daha sonra katılımın gönüllü olduğunu ve çalışmanın içeriğini belirten bilgilendirme notu ile birlikte katılımcılara iletilmiştir.

Çalışmanın üçüncü aşamasında katılımcılar belirlenmiştir. Q metodoloji uygulamasında çok sayıda katılımcıya ihtiyaç bulunmamakta, araştırılan konu hakkında temel bakış açılarının ortaya çıkarılmasında 40-60 arası katılımcının yeterli olacağı belirtilmektedir (Stainton Rogers, 1995; Watts and Stenner, 2005). Başkonuş mesire yeri için gerçekleştirilen bu çalışmada katılımcıların tespitinde Snowball (Kartopu) yöntemi benimsenmiştir (Webler et al., 2009). Bu yöntemde öncelikle araştırılan konu ve/veya alan hakkında bilgi ve deneyim sahibi bir veya birkaç kişi belirlenmekte, daha sonra bu kişilere,

Başkonuş Mesire Yeri'nden (Kahramanmaraş) Sağlanan Ekosistem Hizmetlerine Yönelik Algının İncelenmesi

Bulgular ve Tartışma

Katılımcılar tarafından ifadeler yerleştirilerek hazırlanan dizgilere PCA uygulanması sonucunda elde edilen Eigenvalue verileri Başkonuş mesire yerinden sağlanan ekosistem hizmetlerine yönelik iki faktörün olabileceğini işaret etmiş, buna ek olarak yapılan iki, üç ve dört faktörlü denemeler de korelasyon değerleri bakımından iki faktörün konuya yönelik yaklaşımları temsil etme düzeyinin daha elverişli olacağını teyit etmiştir.

Katılımcıların 33'ü 1 nolu faktör grubunu, 6'sı 2 nolu faktör grubunu meydana getirmişlerdir. Diğer katılımcılar ise faktör yükleri itibarı ile her iki grupta da varlık göstermeleri veya grupların herhangi birine dahil olmamaları nedeniyle

değerlendirme dışında tutulmuşlardır. Faktörlerde yer alan katılımcılar meslek, cinsiyet, eğitim ve yaş grupları bakımından ayrıca incelenmişlerdir (Çizelge 1). Buna göre, 1 nolu faktörde yer alan katılımcılar arasında uzmanlara nazaran (%42) diğer meslek gruplarının (%58) ağırlık kazandığı, kadınların (%51) ve erkeklerin (%49) eşite yakın biçimde temsil edildikleri, üniversite mezunlarının (%82) çoğunlukta olduğu, yaş gruplarının ise 25-35 yaş (%39), 35-45 yaş (%33) ve 45< yaş (%27) sıralaması ile varlık gösterdikleri anlaşılmıştır. 2 nolu faktörde de uzmanlar, kadınlar, üniversite mezunları ve 25-35 yaş aralığı çoğunluğa sahip olmuşlardır.

Çizelge 1. Gruplar bazında katılımcılara ait bilgiler.

	Meslek		Cinsiyet		Eğitim		Yaş		
	Uzman	Diğer	Kadın	Erkek	Üniv.	Lise	25-35	35-45	45<
1 nolu grup	14	19	17	16	28	5	13	11	9
2 nolu grup	4	2	5	1	5	1	3	2	1

Faktörlerde hangi bakış açılarının ortaya çıktığını belirlemek için ifadelerin faktörler bazındaki sıralama değerlerinden, yani dizgi üzerinde yer aldıkları konum bilgilerinden yararlanılmaktadır. Faktör analizi sonuç çıktılarında "Factor Arrays" adı altında yer alan bilgilerden yararlanılarak Çizelge 2'de ifadelerin dizgi üzerindeki konum bilgileri verilmiş, katılımcıların en çok onay verdikleri ifadeler de ayrıca koyu renk ile işaretlenmiştir.

Q metodoloji çalışmalarında, faktörlerde ön plana çıkan bakış açılarını yansıtmak amacıyla her faktöre isim verilmektedir (Buchel and Frantzeskaki, 2015; Çiftçioğlu, 2020). Aynı kapsamda, Başkonuş mesire yeri için gerçekleştirilen bu çalışmada 1 nolu faktör *Koruma* ve 2 nolu faktör de *Doğallık* isimleri ile tanımlanmıştır.

Koruma (1 nolu faktör): Bu faktörü meydana getiren katılımcılar ikisi olumlu ve üçü de olumsuz olmak üzere toplam beş ifade üzerinde önemle durmuşlardır. Katılımcılar "*Başkonuş mesire yerinde oksijen miktarı fazladır* (+4)" ve "*Başkonuş mesire yerinin yaz mevsiminde serinletici etkisi vardır* (+3)" ifadeleri ile mesire yerinin yaşam konforunu iyileştirici

özelliklerine olumlu vurgu yapmışlardır. Diğer taraftan aynı katılımcılar; ziyaretçi yoğunluğunun doğada olması gereken sükûnet ortamını olumsuz etkilediği (+3), mesire amaçlı kullanımların kirlenmeye, görsel bozulmaya neden olduğu (+3) ve bazı doğal özellikler için risk oluşturduğu (+4) görüşlerine de ön planda yer vererek mesire yerinin korunması ve iyileştirilmesi gereken özelliklerini işaret etmişlerdir.

Koruma'ya yönelik bakış açısının hakim olduğu bu faktördeki katılımcıların öne sürdükleri görüşlerin alan ile ilgili önceki bazı çalışmaların sonuçlarıyla da örtüşüyor olması dikkat çekicidir. Örneğin Karakoç ve Karabulut (2017), daha tenha ve daha doğal ortam arayışında olan bazı ziyaretçilerin herhangi bir tesis veya donanım bulunmamasına rağmen Başkonuş mesire yerine 3 km mesafedeki bir diğer yayla alanını (Sersem Yayla) tercih ettiklerini belirterek sükûnet konusuna dikkati çekmişlerdir. Diğer taraftan mesire yeri ve çevresinin, belirli türler açısından Başkonuş Dağı genelinde en çok endemik ve nadir taksonları barındırdığı, ancak rekreasyonel kullanımların ve kirlenmenin doğal yapı

Başkonuş Mesire Yeri'nden (Kahramanmaraş) Sağlanan Ekosistem Hizmetlerine Yönelik Algının İncelenmesi

üzerinde baskı oluşturduğu belirtilmektedir (Anonim, 2011; Karakoç ve Karabulut, 2017; Koçyiğit ve Kayıran, 2018).

Doğallık (2 nolu faktör): Bu faktörü meydana getiren katılımcılar, ön plana çıkardıkları beş olumlu ifade aracılığıyla mesire yeri doğal yapısından kaynaklanan yararlar üzerinde durmuşlardır. Başkonuş mesire yerinin oksijen miktarı (+3) ile serinletici etkisi (+4) bu faktörde de üst sıralarda yer bularak her iki faktörün ortak

yönlerini meydana getirmişlerdir. Mesire yerinin biyolojik çeşitliliği destekleyen bir yapısı olduğu (+3) 2 nolu faktörde en çok kabul gören beş ifade arasında yer almaktadır. Yine aynı faktörde, Başkonuş mesire yerinin doğa ile baş başa kalmak (+3) ve dinlenmek (+4) için uygun ortamlar sunduğu yönünde görüş birliği oluşmuştur.

Çizelge 2. Faktörler bazında ifadelerin dizgi üzerindeki konumları.

EKOSİSTEM HİZMETLERİ	FAKTÖR	
	1 (Koruma)	2 (Doğallık)
Tedarik Hizmetleri		
Başkonuş mesire yerinde oksijen miktarı fazladır.	4	3
Başkonuş mesire yerindeki oksijen miktarı yöredeki diğer benzer yerler ile aynıdır.	-4	-4
Düzenleyici Hizmetler		
Başkonuş mesire yerinin yaz mevsiminde serinletici etkisi vardır.	3	4
Yaz mevsiminde Başkonuş mesire yerindeki hava sıcaklığı yöredeki diğer benzer yerler ile aynıdır.	-3	-4
Başkonuş mesire yerinin sağlığa olumlu katkıları vardır.	2	1
Başkonuş mesire yerinin sağlığa katkısı alanın diğer faydalarına göre daha geri plandadır.	-3	-1
Destekleyici Hizmetler		
Başkonuş mesire yeri biyolojik çeşitliliğin korunarak gelişmesi için ortam sağlar.	-1	3
Yörenin biyolojik çeşitliliği Başkonuş mesire yeri olmadan da gelişebilir.	-2	-3
Kültürel Hizmetler		
Başkonuş mesire yeri doğa ile baş başa kalmak için uygun ortam sunar.	2	3
Bazı günlerdeki kullanıcı yoğunluğu, Başkonuş mesire yerinin sakin ve huzurlu ortamını bozmaktadır.	3	0
Başkonuş mesire yeri piknik yapmak için uygun ortam sunar.	1	2
Başkonuş mesire yerinde piknikten başka yapılacak daha güzel aktiviteler vardır.	2	-1
Başkonuş mesire yeri çadır ve karavan kamp için uygun ortam sunar.	1	0
Kamp yapmak Başkonuş mesire yeri için geri planda kalan aktiviteler arasındadır.	-3	0
Başkonuş mesire yeri orman evlerinde konaklamak için uygun ortam sunar.	0	0
Orman evlerinde konaklama Başkonuş mesire yeri için ön planda olmayan bir aktivitedir.	-2	-2
Başkonuş mesire yeri doğayı gözlemlemek ve öğrenmek için ortam sunar.	1	2
Başkonuş'un mesire amaçlı kullanılması, alanın bazı doğal özellikleri için risk oluşturmaktadır.	4	1

Başkonuş Mesire Yeri'nden (Kahramanmaraş) Sağlanan Ekosistem Hizmetlerine Yönelik Algının İncelenmesi

Başkonuş mesire yeri yörede yetişen bazı ürünlere ulaşmak için uygun ortam sunar.	-1	1
Yöresel ürünlere Başkonuş mesire yerinden başka yerlerde de ulaşılabilir.	0	2
Başkonuş mesire yeri dinlenmek için uygun ortam sunar.	1	4
Başkonuş mesire yerinin dinlendirici etkisi yöredeki diğer benzer yerler ile aynıdır.	-1	-3
Başkonuş mesire yeri mevsimleri izlemek ve yaşamak için uygun ortam sunar.	1	1
Başkonuş mesire yerinde kullanımlar sonucu oluşan kirlilik ve bakımsızlık görseelliği olumsuz etkiler.	3	-3
Başkonuş mesire yeri sanat, edebiyat ve bilim alanında eserler geliştirmek için ilham verir.	0	1
Başkonuş mesire yerinin bir eser geliştirmek için insana ilham verme potansiyeli düşüktür.	-4	-1
Başkonuş mesire yeri bölgenin turizm potansiyelini artırır.	0	1
Başkonuş mesire yerinden başka yörede turistlerin ilgisini çekecek daha güzel yerler vardır.	-1	-2
Başkonuş mesire yeri yaşanan toplumun ve çevrenin bir parçası olma duygusunun gelişmesine katkı sağlar.	-2	0
Çevreye yönelik aidiyet duygusu Başkonuş mesire yeri ile ilgili olmayan bir konudur.	-2	-2
Başkonuş mesire yeri sosyalleşmek için uygun ortam sunar.	0	0
Toplumla bir arada olmak için yörede Başkonuş mesire yerinden daha uygun alanlar vardır.	-1	-2
Sunulan imkanların zenginliği Başkonuş'un mesire yeri olarak tercih edilmesini sağlamaktadır.	0	1
Başkonuş mesire yerinde tesis ve altyapı olanakları geliştirilmelidir.	2	2

Çizelge 2'de ifadelerin dizgi üzerindeki konularına ait bilgiler doğrultusunda her iki faktörün Başkonuş mesire yeri hakkında birleştikleri veya ayrıldıkları konular hakkında da bilgi edinmek mümkündür. Daha önce de belirtildiği üzere *Koruma* ve *Doğallık* bakış açılarına sahip faktörleri meydana getiren katılımcılar mesire yerinin oksijen miktarı ve serinletici etkisi üzerine fikir birliği içerisinde olmuşlardır. Buna ek olarak, mesire yerinde tesis ve altyapı olanaklarının geliştirilmesi gerektiğine dair ifade her iki faktörün ortak görüş geliştirdiği konular arasında yer almaktadır (+2, +2). Faktörler aynı zamanda herhangi bir ifadeye katılmayarak da ortak görüş sergileyebilmektedirler. Örneğin, "*Orman evlerinde konaklama Başkonuş mesire yeri için ön planda olmayan bir aktivitedir*" ifadesine her iki faktörde olumsuz görüş bildirilmektedir (-2, -2). Diğer taraftan, 1 nolu faktörde (*Koruma*)

üzerinde önemle durulan sükûnet, kirlenme ve doğal yapı üzerindeki baskı ile ilgili üç ifade 2 nolu faktörde (*Doğallık*) aynı düzeyde kabul görmeyerek her iki faktörün birbirinden ayrıldığı görüşleri meydana getirmişlerdir. Yine bir diğer örnekte, Başkonuş mesire yerinin biyolojik çeşitliliğe olan katkısına 2 nolu faktörde onay verilirken 1 nolu faktörde aynı ifadeye nispeten olumsuz görüş bildirilmektedir (-1, +3).

Sonuç ve Öneriler

Bu çalışma ile, Kahramanmaraş İli'nde bulunan ve rahat ulaşım imkânı, zengin bitki örtüsü, elverişli iklimi, konaklama olanakları ve altyapısı ile bölge insanları için önemli bir rekreasyon alternatifi oluşturan Başkonuş mesire yerinin sunduğu ekosistem hizmetlerine yönelik kullanıcı algısının Q metodoloji yardımıyla incelenmesi amaçlanmıştır.

Başkonuş Mesire Yeri'nden (Kahramanmaraş) Sağlanan Ekosistem Hizmetlerine Yönelik Algının İncelenmesi

Alan hakkında bilgi ve deneyim sahibi olan, uzmanlar ile diğer eğitim ve meslek gruplarının oluşturduğu katılımcı grubu tarafından yapılan değerlendirme sonucunda, Başkonuş mesire yerine yönelik iki bakış açısı ortaya çıkmıştır. Bu bakış açılarını ortaya koyan katılımcıların çoğunluğu mesire yerinin yaşam konforu üzerindeki olumlu etkilerini ön plana çıkarmışlar, ancak bununla birlikte, zaman zaman yoğunlaşabilen rekreasyonel faaliyetlerin sükûnet ortamını ve doğal çevreyi olumsuz etkilediğine değinmeyi de ihmal etmemişlerdir. Çalışma ile elde edilen sonuçlar göstermiştir ki, Q metodoloji insanların sahip oldukları bakış açıları altında bir araya getirilmesini, bakış açılarının benzer ve farklı yönlerinin anlaşılmasını, düşüncelerin kendi aralarında önceliklendirilmesini ve genel olarak da toplumda konuya yönelik oluşan farklı fikirlerin ortaya çıkarılmasını sağlayabilen bir yapıya sahiptir.

Çalışma ile elde edilen bulgulardan ve yukarıda yapılan değerlendirmelerden yola çıkılarak, gelecekte yapılacak benzer bilimsel araştırmalara ve Başkonuş mesire yerine yönelik uygulamalara katkı sağlayacak bir dizi öneriler geliştirmek mümkündür:

- Peyzaj planlama ve tasarımı çalışmalarında işlevsel ve sürdürülebilir sonuçlar elde edilmesinde paydaşların karar alma süreçlerine dahil edilmesi önemli bir aşama olup, Q metodolojinin bu amaca ulaşmada etkin bir alternatif olarak kullanılabilmesi düşünülmektedir.
- İfadelerin belirlenmesi Q metodoloji çalışmasının başarısında önemli rol oynamakta olup, bu süreçte salt literatüre bağlı kalınmayarak konu hakkında değerlendirme yapabilecek kişilerden de yararlanılması önerilmektedir.
- Bu çalışma, görüşlerin ortaya konulmasında katılımcıların olumsuz ifadelerden de yararlandıklarını, ve bu durumun, faktörlerin birbirlerinden ayrıldığı noktaları meydana getirecek kadar önem taşıdığını göstermiştir. Buradan hareketle, ifadelerin belirlenmesi sürecinde ifadeler arasında olumsuzların da yer alıyor olmasına dikkat edilmesi tavsiye edilmektedir.

- Bu çalışma ile elde edilen sonuçlar, katılımcıların Başkonuş mesire yerinin insan yaşam konforuna yönelik katkılarının bilincinde olduklarını, bununla birlikte, yoğun kullanımların meydana getirdiği olumsuzluklar bakımından da yüksek farkındalık sergilediklerini göstermektedir. Katılımcılar tarafından ortaya konulan bu yaklaşımlar, Başkonuş mesire yerinin iyileştirilmesi ve korunması gereken özelliklerine işaret etmesi bakımından önem taşımaktadır. Bu bağlamda, mesire yeri ziyaretçi taşıma kapasitesinin hesaplanması ve bu hesaplama ile önceki bilimsel çalışmalar doğrultusunda endemik ve nadir taksonlar üzerindeki baskıyı azaltmak üzere rekreasyonel kullanımların sınırlandırılması, yapısal düzenlemelerden olabildiğince kaçınılması alanın doğal şekli ile kalabilmesi için maksimum özenin gösterilmesi önerilmektedir.
- Katılımcıların Başkonuş mesire yerine yönelik olarak ifadeler aracılığıyla ortaya koydukları görüşleri, aynı zamanda alan ile ilgili yapılabilecek yeni araştırmalara da ışık tutmaktadır. Örneğin; mesire yerinde kalıcı bir sükûnetin sağlanabilmesi için ne tür önlemler alınabileceği, imkân verilmesi halinde hangi aktivitelerin tercih edilebileceği gibi konuların alanın iyileştirilmesi kapsamında yine Q metodoloji aracılığıyla daha detaylı biçimde ele alınabileceği düşünülmektedir.

Kaynaklar

- Alexander, K. S., Parry, L., Thammavong, P., Sacklokham, S., Pasouvang, S., Gonnell, J. G., Jovanovic, T., Moglia, M., Larson, S., Case, P. (2018) Rice farming systems in Southern Lao PDR: Interpreting farmers' agricultural production decisions using Q methodology. *Agr Syst* 160:1-10.
- Amin, Z. (2000) Q Methodology – A journey into the subjectivity of human mind. *Singapore Medic J* 41(8):410-414.
- Anonim (2011) Başkonuş Orman İşletme Şefliği Fonksiyonel Orman Amenajman Planı (2012-2021) IV. Yenileme, Kahramanmaraş.
<https://www.ogm.gov.tr/tr/ekutuphane/kit>

Başkonuş Mesire Yeri'nden (Kahramanmaraş) Sağlanan Ekosistem Hizmetlerine Yönelik Algının İncelenmesi

- aplik/egitim-dokumanlari/egitim-dokumanlari-oip Erişim 02 Nisan 2021.
- Başkonuş Yaylası [@baskonusyaylasi] Instagram Erişim: 23 Nisan 2021.
- Breure, A. M., De Deyn, G. B., Dominati, E., Eglin, T., Hedlund, K., Van Orshoven, J., Posthuma, L. (2012) Ecosystem services: a useful concept for soil policy making!, *Curr Opin Env Sust* 4:578–585.
- Brown, S. R. (1980) Political subjectivity: Applications of Q methodology in political science. Yale University Press, New Haven, CT.
- Brown, S. R. (1993) A primer on Q methodology. *Oper Subj* 16(3/4):91-138.
- Buchel, S., Frantzeskaki, N. (2015) Citizens' voice: A case study about perceived ecosystem services by urban park users in Rotterdam, the Netherlands. *Ecosyst Serv* 12:169-177.
- Cuppen, E., Breukers, S., Hisschemöller, M., Bergsma, E. (2010) Q methodology to select participants for a stakeholder dialogue on energy options from biomass in the Netherlands. *Ecol Econ* 69:579–591.
- Çiftçioğlu, G. C., Aydın, A. (2018) Urban ecosystem services delivered by green open spaces: an example from Nicosia City in North Cyprus. *Environ Monit Assess* 190: 613.
- Çiftçioğlu, G. C. (2020) Using a combination of Q-methodology and survey-based approach for assessing forest ecosystem services of Five Finger Mountains in Northern Cyprus. *Sust Sci* 15:1789–1805.
- De Groot, R., Fisher, B., Christie, M., Aronson, J., Braat, L., Gowdy, J., Haines-Young, R., Maltby, E., Neuville, A., Polasky, S., Portela, R., Ring, I. (2010a) Integrating the ecological and economic dimensions in biodiversity and ecosystem service valuation, Chapter 1. In *The Economics of Ecosystems and Biodiversity: Ecological and Economic Foundations*, Ed. G.K. Kadakodi, Earthscan, London and Washington.
- De Groot, R. S., Alkemade, R., Braat, L., Hein, L., Willemen, L. (2010b) Challenges in integrating the concept of ecosystem services and values in landscape planning, management and decision making. *Ecol Complex* 7:260–272.
- Demir, F., Kul, M. (2011) Modern Bir Araştırma Yöntemi Q Metodu. Adalet Yayınevi, Ankara.
- Gauger, S. E., Wyckoff, J. B. (1973) Aesthetic Preference for Water Resource Projects: An Application of Q Methodology. *J Am Water Resour As* 9(3):522-528.
- Hermans, F., Kok, K., Beers, P. J., Veldkamp, T. (2011) Assessing Sustainability Perspectives in Rural Innovation Projects Using Q-Methodology. *Socio Rural* 52(1):70-90.
- Jobstvogt, N., Townsend, M., Witte, U., Hanley, N. (2014) How can we identify and communicate the ecological value of deep-sea ecosystem services? *PloSONE* 9(7):e100646.
- Karakoç, A., Karabulut, M. (2017) Başkonuş Yaylası. Kahramanmaraş Ansiklopedisi, 2. Cilt, Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi Yayınları No: 146, s. 57-59.
- Karasu, M., Peker, M. (2019) Q Yöntemi: Tarihi, Kuramı ve Uygulaması. *Türk Psikoloji Yazıları* 22(43):28-39.
- Kerr, G. N., Swaffield, S. R. (2012) Identifying cultural service values of a small river in the agricultural landscape of Canterbury, New Zealand, using combined methods. *Soci Nat Resour* 25:1330–1339.
- Koçyiğit, M., Kayıran, S. D. (2018) “Small Protected Areas” for Conservation Priorities in South Anatolia (Başkonuş Mountain-Kahramanmaraş). *Eur J Biol* 77(2):89-96.
- Maniatakou, S., Berg, H., Maneas, G., Daw, T. M. (2020) Unravelling Diverse Values of Ecosystem Services: A Socio-Cultural Valuation Using Q Methodology in Messenia, Greece. *Sustain* 12, 10320.
- Martin-Lopez, B., Iniesta-Arandia, I., Garcia-Llorente, M., Palomo, I., Casado-Arzuaga, I., Garcia Del Amo, D., Gomez-Baggethun, E., Oteros-Rozas, E., Palacios-Agundez, I., Willaarts, B., Gonzalez, J. A., Santos-Martin, F., Onaindia, M., Lopez-Santiago, C., Montes, C. (2012) Uncovering Ecosystem

Başkonuş Mesire Yeri'nden (Kahramanmaraş) Sağlanan Ekosistem Hizmetlerine Yönelik Algının İncelenmesi

- service bundles through social preferences. *PLoS ONE* 7(6):e38970.
- MEA (Millenium Ecosystem Assessment) (2005a) Ecosystems and Human Well-Being: Policy Responses, Vol 3. Eds. Chopra, K., Leemans, R., Kumar, P., Simons, H. Island Press, Washington, DC.
- MEA (Millenium Ecosystem Assesment) (2005b) Ecosystem and Human Well-Being: Synthesis. Island Press, Washington, DC.
- Niemala, J., Saarela, S. R., Söderman, T., Kopperoinen, L. Yli-Pelkonen, V., Vare S., Kotze, D. J. (2010) Using the ecosystem services approach for better planning and conservation of urban green spaces: a Finland case study. *Biodiv Conserv* 19:3225–3243.
- Pike, K., Wright, P., Wink, B., Fletcher, S. (2015) The assessment of cultural ecosystem services in the marine environment using Q methodology. *J Coast Conserv* 19:667–675.
- Sala, R., Oltra, C., Gonçalves, L. (2015) Attitudes towards urban air pollution: a Q methodology study / Actitudes frente a la contaminación atmosférica urbana: un estudio basado en el método Q. *Psycology* 6(3):359-385.
- Sandal, E. K. (2017) Andırın. Kahramanmaraş Ansiklopedisi, 1. Cilt, Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi Yayınları No: 145, s. 293.
- Santos-Martin, F., Kelemen, E., Garcia Llorente, M., Jacobs, S., Oteros-Rozas, E., Barton, D. N., Palomo, I., Hevia, V., Martín-López, B. (2017) Socio-cultural valuation approaches, In: B. Burkhard, J. Maes (Eds.), Mapping ecosystem services.
- Schmolck, P. (2014) PQ Method Sosftware, <http://schmolck.org/qmethod/> Erişim 17 Mayıs 2020.
- Scholte, S. S. K., van Teeffelen, A. J. A., Verburg, P. H. (2015) Integrating socio-cultural perspectives into ecosystem service valuation: A review of concepts and methods. *Ecol Econ* 114:67–78.
- Stainton Rogers, R., (1995) Q methodology. In: J.A. Smith, R. Harre, L. Van Langenhove, (Eds.), Rethinking methods in psychology. Sage, London.
- Steelman, T. A., Maguire, L. A. (1999) Understanding participant perspectives: Q-Methodology in national forest management. *J Policy Anal Manag* 18(3):361-388.
- Stephenson, W. (1935). Technique of Factor Analysis. *Nature* 136:297.
- TEEB Foundations (2010) The Economics of Ecosystems and Biodiversity: Ecological and Economic Foundations. Kumar P (ed), Earthscan, London.
- Watts, S., Stenner, P. (2005) Doing Q methodology: theory, method and interpretation. *Qualitat Res Psychol* 2(1): 67-91.
- Webler, T., Danielson, S., Tuler, S. (2009) Using Q method to reveal social perspectives in environmental research. Greenfield MA: Social and Environmental Research Institute. <https://www.serius.org/pubs/Qprimer.pdf> Erişim 30 Nisan 2020.
- Varol, Ö. (2003) Flora of Başkonuş Mountain (Kahramanmaraş). *Turk J Bot* 27:117-139.
- Yıldırım, İ. (2017) Eğitimin oyunlaştırılmasına ilişkin öğrenci algıları: Bir Q metodu analizi. *Eğitim ve Bilim*, 42(191):235-246.
- Zivojinovic, I., Wolfslehner, B. (2015) Perceptions of urban forestry stakeholders about climate change adaptation – A Q-method application in Serbia. *Urb For Urb Gree* 14:1079–1087.

**Başkonuş Mesire Yeri'nden (Kahramanmaraş) Sağlanan Ekosistem Hizmetlerine
Yönelik Algının İncelenmesi**